

Προαιρετικά καινοτόμα Σχολικά Προγράμματα

Τα προαιρετικά εκπαιδευτικά προγράμματα είναι καινοτόμες δράσεις που προσφέρουν μια διαφορετική προσέγγιση της γνώσης .Συνοδεύονται με νέες εναλλακτικές διδακτικές μεθόδους και φιλοσοφία και προάγουν το γενικό σκοπό της εκπαίδευσης (Ν.1566) που κινείται στο σχήμα:

Γνώσεις- Δεξιότητες- Στάσεις- Αξίες- Συμπεριφορές

Είναι προγράμματα που δεν υπαγορεύονται από το επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα, αλλά έχουν ως αφετηρία τους την πρωτοβουλία και την ευαισθησία κάποιων εκπαιδευτικών που αγωνίζονται καθημερινά να αλλάξουν το σχολείο «από μέσα» (Μπαγάκης,2000).

Υπάρχουν προαιρετικά θεσμοθετημένα ή μη προγράμματα.

Στα προαιρετικά θεσμοθετημένα προγράμματα ανήκουν η Περιβαλλοντική εκπαίδευση, η Αγωγή υγείας, τα πολιτιστικά προγράμματα, όπως και τα ευρωπαϊκά προγράμματα (Socrates- Comenius)

Στόχοι των καινοτόμων προαιρετικών προγραμμάτων

· Βασικός στόχος , είναι η «αλλαγή στάσης και συμπεριφοράς των μαθητών, η ενίσχυση της υπευθυνότητας, της αυτοπεποίθησης, της προσωπικότητας και της ικανότητας του μαθητή για την υιοθέτηση θετικών τρόπων και στάσεων ζωής». Στους στόχους που αφορούν άμεσα τους μαθητές μπορούμε να προσθέσουμε την ανάπτυξη δεξιοτήτων, την κοινωνικοποίηση και δραστηριοποίησή τους με την ανάληψη πρωτοβουλίας ώστε να οδηγηθούν στην αυτοπραγμάτωση και την παραγωγή γνώσης .

· Ανανεώνουν και εκσυγχρονίζουν τη διδακτική διαδικασία με την εισαγωγή νέων στρατηγικών, μεθόδων, υλικών.

· Προωθούν ένα σχολείο- δίκτυο ανάπτυξης σχέσεων και επικοινωνίας μεταξύ μαθητών, εκπαιδευτικών όλων των ειδικοτήτων, γονέων, τοπικής κοινωνίας, φορέων και άλλων σχολείων .

Χαρακτηριστικά των προαιρετικών προγραμμάτων

- Προωθούν νέες εναλλακτικές μαθητοκεντρικές διδακτικές μεθόδους κατά την εφαρμογή τους
- Αποσκοπούν στην ενιαία διαθεματική και διεπιστημονική προσέγγιση της γνώσης. Συνδέουν όλα τα διακριτά μαθήματα του Αναλυτικού προγράμματος με οριζόντιους στόχους και περιεχόμενο διδασκαλίας ενιαίο και αδιαίρετο , όπως τον «ενιαίο και αδιαίρετο κόσμο του παιδιού» (Μοκκίνης, 1961)
- Βοηθούν στην αντιμετώπιση προβλημάτων της καθημερινότητας, τοπικών θεμάτων, επίκαιρων θεμάτων. Με αυτόν τον τρόπο επιχειρούν ένα άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία.
- Προάγουν σε μεγάλο βαθμό τη βιωματική- εμπειρική μάθηση (learning by doing) με προσομοιώσεις, παιχνίδια ρόλων, αφηγηματικές ανασυνθέσεις,

χρήση εποπτικών μέσων, επισκέψεις, κατασκευές κ.ά. Η τάξη μετατρέπεται σε βιωματικό εργαστήρι όπου οι μαθητές εμπλέκονται άμεσα στο θέμα που μελετούν, απελευθερώνοντας τη δημιουργικότητά τους ,διότι, όπως λέει ο Dewey, «μόνο ό,τι δέχεσαι με τη ψυχή σου, αυτό μόνο μαθαίνεις και αυτό ενσωματώνεις στη ζωή σου και το χαρακτήρα σου».

- Επιδρούν καθοριστικά στην αλλαγή της ατμόσφαιρας της τάξης και του σχολείου, στην αλλαγή του ρόλου του δασκάλου και του μαθητή.

Το σχολικό περιβάλλον

Με την αυτονομία που του εξασφαλίζουν τα καινοτόμα προγράμματα, αποπνέει ατμόσφαιρα δημοκρατίας, ελευθερίας, συνεργασίας. Εξασφαλίζει συνθήκες που επιτρέπουν στο μαθητή να ενισχύσει την αυτοεκτίμησή του, να αναπτύξει ολόπλευρα την προσωπικότητά του, να διαμορφώσει θετική στάση γενικά για τη ζωή, τη συνεργασία, την αποδοχή της ετερότητας, χωρίς θρησκευτικές και πολιτισμικές προκαταλήψεις και στερεότυπα. Δίνει έμφαση στη συλλογική εργασία, αλληλεγγύη, βιωματικότητα. Προωθεί τη δια βίου εκπαίδευση, την ανανέωση γνώσεων και δεξιοτήτων.

Ο δάσκαλος

Είναι βοηθός, συνδιερευνητής, καθοδηγητής. Καλλιεργεί την αντιληπτική τους εγρήγορση, ενισχύει την ικανότητά τους να ερευνούν, να συλλέγουν πληροφορίες, να λύνουν προβλήματα, να παίρνουν αποφάσεις, να στοχάζονται κριτικά, να συνεργάζονται, να δημιουργούν. Αφουγκράζεται τον παλμό της ομάδας και «μοιράζεται με το μαθητή το επικοινωνιακό παιχνίδι της μάθησης».Βοηθά στην ανάπτυξη της δυναμικής της ομάδας.

Ο μαθητής

Αποκτά υπευθυνότητα, αυτόνομη δράση, ανοιχτό μυαλό, γνώσεις, κρίση. Μαθαίνει μέσα από δικό του προβληματισμό και αντιμετωπίζει προβλήματα με επιτυχία.

Δίνονται ίσες ευκαιρίες σε όλους τους μαθητές ανεξάρτητα από φύλο, καταγωγή, σχολική επίδοση. Ακόμα και οι πιο αδύναμοι γίνονται αποδεκτοί από την ομάδα. ως ισότιμα μέλη της.

Δεξιότητες που πρέπει να κατέχει ο μαθητής:

- Να ανακαλεί προϋπάρχουσες γνώσεις και πληροφορίες και να τις συσχετίζει με νέες.
- Να διατυπώνει ερωτήσεις που προωθούν την έρευνα
- Να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες και δράση. Να οργανώνει την εργασία του, να θέτει στόχους, να καθορίζει δραστηριότητες, διαδικασίες και μέσα υλοποίησης των στόχων και να αυτό- αξιολογείται.
- Να παρατηρεί και να περιγράφει φαινόμενα και καταστάσεις, να ερευνά, να πειραματίζεται.

- Να συλλέγει πληροφορίες, να τις καταγράφει και να τις αξιοποιεί κριτικά, κάνοντας συγκρίσεις, συσχετίσεις και αντιπαραβολές . Να παρουσιάζει τα αποτελέσματα .
- Να οργανώνει τα δεδομένα
- Να διατυπώνει υποθέσεις, προβλέψεις
- Να κατέχει μεταγνωστικές δεξιότητες
- Να επικοινωνεί ουσιαστικά αναπτύσσοντας επιχειρήματα με διάλογο και αντιπαράθεση.
- Να συνεργάζεται με άλλα άτομα στο πλαίσιο της ομάδας.
- Να είναι ικανός να εφαρμόζει τη νέα γνώση στην καθημερινή του ζωή.

Διδακτικές μέθοδοι υλοποίησης προαιρετικών προγραμμάτων

Έχοντας ως βασική αρχή ότι «οι μαθητές δε μαθαίνουν όλοι με τον ίδιο τρόπο» και πρέπει να είναι «παραγωγοί» και όχι «καταναλωτές» της γνώσης, τα καινοτόμα προγράμματα υλοποιούνται με ποικίλες εναλλακτικές διδακτικές μεθόδους και στρατηγικές. Οι πιο συχνόχρηστες είναι : τα σχέδια εργασίας, η εργασία σε ομάδες, η βιωματική προσέγγιση με αξιοποίηση της εμπειρίας των μαθητών, η διαθεματική και διεπιστημονική προσέγγιση, η επιτόπια έρευνα, το πείραμα, η λογοτεχνική έκφραση, η μουσικο-κινητική απόδοση, οι επισκέψεις, οι κατασκευές, το θεατρικό παιχνίδι, η μάθηση με χρήση των νέων τεχνολογιών κ.ά.

Αναγκαιότητα καινοτόμων προγραμμάτων

Οι σύγχρονοι ερευνητές (Ανδρέου, 2002, Μπαγάκης, 2000, Σολομών, 2000) επισημαίνουν την αναγκαιότητα συμμετοχής σε προαιρετικά προγράμματα. Είναι πλέον κοινή αποδοχή ότι ο παραδοσιακός ρόλος του σχολείου αποδυναμώθηκε και οι γενικοί σκοποί της εκπαίδευσης διαφοροποιήθηκαν. Οι σύγχρονες αντιλήψεις για πολυπλοκότητα της νοημοσύνης (Gardner, 1993), αξιοποίηση της εμπειρίας, αποτελεσματικότητα της εργασίας σε ομάδες, ενιαιοποίηση της γνώσης, διαθεματικότητα , διεπιστημονικότητα κ.λ.π. δημιούργησαν την ανάγκη για ανοιχτές διδακτικές διαδικασίες.

Η σημερινή κοινωνική πραγματικότητα (ανομοιογένεια της σχολικής τάξης, ραγδαίες επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις, παγκοσμιοποίηση, πολιτισμική διεθνοποίηση, περιβαλλοντικά ζητήματα κ.ά.) απαιτεί νέες μορφωτικές και κοινωνικές ανάγκες.

Συνειδητοποιήθηκε από όλους ότι το σύγχρονο σχολείο θα είναι αποτελεσματικό μόνο εφόσον προετοιμάσει αυριανούς πολίτες που θα συμμετέχουν δημιουργικά και κριτικά στα κοινωνικά δρώμενα. Πρέπει να παρέχει ποιότητα ανθρωπιστικής παιδείας με περιβάλλον που δεν τυποποιεί τη συμπεριφορά του μαθητή και δεν περιορίζει τον αυθορμητισμό και τη φαντασία του. Να παρέχει ίσες ευκαιρίες ώστε να περιοριστεί το φαινόμενο της σχολικής αποτυχίας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να διατηρηθεί η κοινωνική συνοχή της τάξης , οι μαθητές να

αποδέχονται την ετερότητα και την κουλτούρα του άλλου (διαπολιτισμική αγωγή) και να αξιοποιείται το δυναμικό της τάξης.